

La història d'un supervivent

Assaig

Memòries

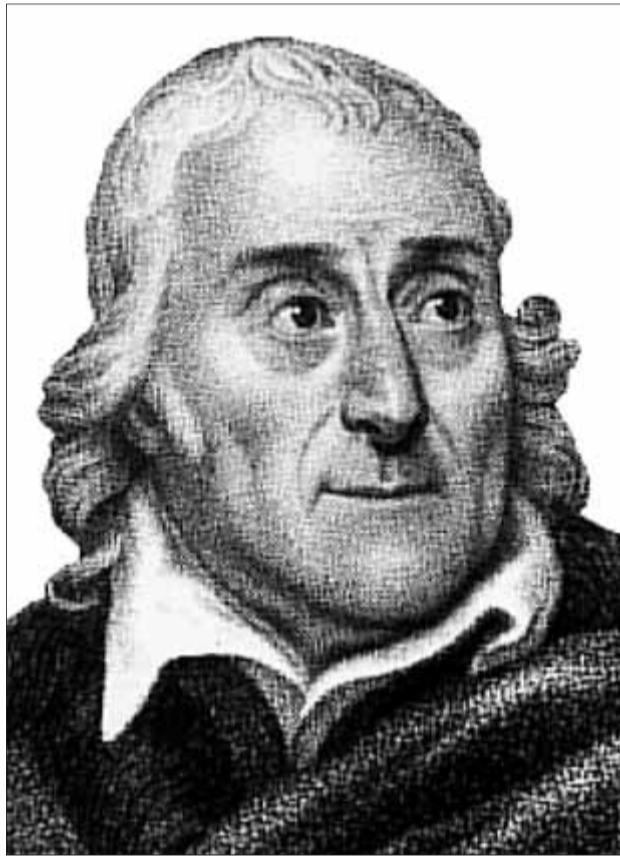
Lorenzo da Ponte

Edició a cura d'Antoni Seva
Quaderns Crema. Barcelona, 2006

Xavier Cester

Ben sovint, les memòries d'un personatge cèlebre no ens expliquen allò que volem saber, sinó el que l'interessat vol fer públic. La disparitat d'objectius és un element inevitable del gènere, tot i que el lector a vegades es pot impacientar. Un bon exemple serien les *Memòries* de Lorenzo da Ponte, per primer cop traduïdes al català cortesia de Quaderns Crema, en el que suposa un dels millors regals d'aquest 250 aniversari del naixement de Mozart.

El pas a la posteritat del capellà, poeta, llibretista, adroguer, llibertí, professor i home de negocis sempre ruïnoses es deu sobretot a l'autoria dels textos de les tres millors òperes del compositor salzburguès, *Les noces de Figaro*, *Don Giovanni* i *Così fan tutte*. Ara bé, qui vulgui conèixer de prop el *modus operandi* dels dos creadors es pot dur una decepció: les *Memòries* de Da Ponte no supleixen la inexistència de correspondència entre els dos homes, i fins i tot el llibretista italià dedica a l'últim títol poc més de

Podem llegir les 'Memòries' de Da Ponte en català. SP

dues ratlles. Tanmateix, al César el que és del César: quan Da Ponte redacta, entre el 1823 i el 1830, les seves memòries, l'afecte que expressa per Mozart i el seu geni, tot i que tenyit d'autopropaganda, és tan sincer com calorós.

Esclar que, com bé observa Antoni Seva en la seva introducció, recordar Da Ponte com a llibretista de Mozart "no és poc, però tampoc no és prou". Les *Memòries* són el testimoni d'una vida atzarosa que es

va allargar durant 89 anys, 81 dels quals recull el text. Posats a destriar, les tres primeres parts del llibre són les més atractives, no només perquè corresponen als anys de disbauxa a Venècia, l'època de glòria a Viena i l'inici de la decadència a Londres, sinó perquè Da Ponte sap amansir la colorista narració de la seva vida amb anècdotes i històries de gran vivesa que representen un bon contrapunt als seus excessos retòrics, en especial les grans

mostres d'agraïment i adulació (sobretot a l'emperador Josep II) i les gairebé paranoiques diatribes contra els seus enemics (reals o suposats). No debades, unes memòries també són una eina d'autodefensa.

La tensió del text baixa quan Da Ponte creua l'Atlàntic. Ni la incansable tasca de difusió de la cultura italiana a Nova York ni els intents d'introduir-hi l'òpera del seu país compensen la tediosa reiteració de fracassos econòmics d'aquest personatge que "era un home de lletres, però no de lletres de canvi", en encertada definició d'Antoni Seva. El responsable de l'edició de Quaderns Crema ha fet una feina excel·lent no només en la traducció del text, sinó també en l'extens estudi introductor que situa a la perfecció text i autor (especialment útil és l'epígraf *Allò que no diu Lorenzo da Ponte*, com la seva condició de jueu convers), així com en l'aparell crític, molt més acurat que el de l'altra versió disponible al mercat, en castellà, de Siruela.

Al final de la lectura de les *Memòries* de Lorenzo da Ponte, és impossible no sentir certa tendresa per aquest ancià que explica la seva vida, per aquest supervivent de mil desastres, aquest exiliat perpetu que va haver de començar de zero un munt de vegades i que amb els cabells ben blancs i la salut delicada encara bullia amb projectes.

L'autor italià Guillaume Apollinaire. SP

Joc i tradició

Poesia

El bestiar

Guillaume Apollinaire

Traducció de Joaquim Sala-Sanahuja
Leonard Muntaner. Palma, 2006

Josep Maria Ripoll

Reiterarem una obvietat: Guillaume Apollinaire (Roma, 1880 - París, 1918) és un dels fars de les avantguardes del segle XX. Identificable a grans trets amb el cubisme literari, inventor del cal·ligrama i del collage poètic, amic i col·laborador de Picasso i altres noms clau de l'època, precursor del surrealisme, Apollinaire és també autor de novel·les pornogràfiques —com la ja cèlebre *Les onze mil vergues*— i un dels grans representants del vessant més enjogassat de les avantguardes: el que uniria, per damunt de diferències òbvies, Miró amb Stravinsky, Gómez de la Serna amb Erik Satie i Alexander Calder amb Francis Poulenc. Enfront d'universos més torturats o, en alguns casos, més propensos a la pedanteria, el d'aquests creadors traspua una concepció de l'art com a joc pur que, si bé no amaga de tant en tant una subtil malenconia, tenen la ironia o fins i tot l'humor com a elements fonamentals de la seva visió del món.

'El bestiar o la rua d'Orfeu', del 1911, és un dels primers llibres d'Apollinaire, anterior als *Alcools* (1913), i als *Calligrammes* (1918), i mancat de la mateixa aurèola d'obra innovadora. No es tracta, però, de cap recull secundari, sinó d'una mostra excel·lent de poesia epigramàtica que uneix un mite d'origen clàssic i una tradició d'origen medieval, prou rics tots dos: d'una banda, el mite d'Orfeu i, de l'altra, la tradició dels bestiaris. En unir-los, però, en

l'epigrama, el poeta els reinterpreta en un to volgutament menor que no exclou ni la ironia ni, en algun cas, la malenconia a què al·ludíem abans. A més, la presència de la primera persona atorga als poemes un caràcter al·lògic que sovint és també autobiogràfic, com en el cas de *La colombe*, que al·ludeix a un amor del poeta: Marie Laurencin.

És un gran encert el fet de posar aquest llibre, precedent com és dels bestiaris de Carner i, sobretot, de Pere Quart, a l'abast del lector català, en una edició bilingüe extremadament acurada que inaugura una molt prometedora col·lecció, *L'obriülls*, de l'editor mallorquí Leonard Muntaner. Si l'edició original de l'obra s'acompanyava de dibuixos ni més ni menys que de Raoul Dufy —un de tants grans artistes amics d'Apollinaire—, aquesta compta amb els de Jaume Canet, degudament acarats a la pàgina esquerra amb els poemes de la dreta. I es fa inevitable destacar l'excel·lent traducció de Joaquim Sala-Sanahuja, a qui ja deviem acurades versions de Breton, Stendhal, Francis Ponge i Pessoa, entre d'altres. En aquest cas, Sala-Sanahuja s'ha inclinat per unes versions prosòdiques, iniciades ja fa uns anys arran d'un encàrrec per a un concert que incloïa alguns d'aquests poemes musicats per Francis Poulenc. Perfectament rimades i ritmades, i més enllà de la simple literalitat, les versions de Sala, amb algun toc carnerià, també transmeten aquest mateix aire, enjogassat i classicitzant, característic de l'obra.

Un triple regal, doncs: uns poemes esplèndids, uns dibuixos que s'hi adiuuen en l'esperit i unes versions que saben conjugar la tradició i la modernitat que també traspuen els originals, tot afegit al bon gust de l'edició.

La solitud del bevedor

Narrativa

La set

Andrei Guelassimov

Traducció de Jaume Creus
Club Editor. Barcelona, 2006

Joan Agut

El *Club dels Novel·listes*, la cèlebre col·lecció que van crear i dirigir els escriptors Joan Sales i Xavier Benguerel, després de diverses vicissituds, ha tornat a reaparèixer com a segell independent. Una de les primeres entregues de la col·lecció és l'obra d'un jove escriptor rus, *La set*, publi-

cada a Rússia el 2002. De Guelassimov sabem que va estudiar lletres i teatre a Moscou i que *La set* és la seva segona novel·la.

La set és la història d'un moment de la vida de Kòstia, excombatent a la guerra de Txetxènia, de la qual surt amb la cara cremada. El nucli de la història és la recerca que Kòstia fa amb dos companys de l'exèrcit d'un amic desaparegut en el laberint de Moscou. Durant aquest periple va apareixent el passat de Kòstia, la seva infantesa, la joventut, la guerra i la relació amb un vell pintor que l'ensenya a dibuixar i a beure.

La novel·la, d'un centenar de pàgines, és narrada amb un llenguatge viu, sovint groller, i sempre directe. El relat té un ritme molt dinàmic i és d'un realisme estripat que posa de manifest el desencís dels joves russos que tornen a casa malmesos per les aventures bèl·liques dels seus dirigents. L'obra de Guelassimov destil·la pesimismo i la pregunta *per què?* esdevé la clau del drama particular del protagonista de la narració: "Per què un es crema i els altres se salven? Per què el pare que no tenia s'ha convertit en pare d'altres

nens? Per què [...] em va abandonar i se'n va anar a algun lloc de la mar Negra? Per què [...] no puc arregar forces per anar a veure ni la meua pròpia mare?". Preguntes que no tenen resposta, com l'adició a la beguda, conseqüència d'una vida estroncada en plena joventut.

La set és, en resum, una novel·la impactant que ens arriba de la llunyana Rússia postsoviètica, país de preguntes contradiccionals, però amb una tradició literària molt sòlida en el marc de la qual Andrei Guelassimov no desentona gens.